

Tekst 1

Stilte bestaat niet

(1) In zogeheten stiltegebieden kun je in tien minuten tijd vier auto's, negen vogels, één vliegtuig en één tractor voorbij horen komen, terwijl 5 het in die bijna honderd aangewezen gebieden in ons land toch echt redelijk stil zou moeten zijn. Maar loop zelf eens door zo'n streek; je hoort er altijd wel verkeer of iemand 10 die bijvoorbeeld met een kettingzaag in de weer is. "Tenminste 25 procent van de tijd is ook in de stiltegebieden menselijk geluid te horen", zegt Frits van den Berg, adviseur stilte en 15 geluid van de GGD¹⁾ in Amsterdam. "De stiltegebieden in de Waddenzee vormen daarop een uitzondering, want daar is het echt stil." Hoe stil is stil daar? "Je hoort op de Wadden 20 altijd wel zo'n 35 decibel geluid dankzij de wind." Stilte maakt dus geluid, maar we ervaren het geluid van de natuur als stilte.

(2) Frits van den Berg vertelt dat de 25 betekenis van geluid bijna belangrijker is dan het niveau van een geluidsbron. "Ik hoorde een verhaal van vakantiegangers in Portugal die in het donker op de camping 30 arriveerden. Ze baalden van het geraas van de snelweg pal naast hun tent, maar ze waren blij dat ze eindelijk konden slapen. 's Ochtends bleek het geraas afkomstig te zijn 35 van de branding. Ze stonden vlakbij zee! Toen die kampeerders eenmaal wisten dat ze de zee hoorden, was de hinder van het geluid op slag voorbij. Terwijl het geluid hetzelfde 40 was."

(3) GGD-onderzoek uit 2008 wijst uit dat mensen die geluid als prettig en levendig ervaren niet op zoek gaan naar stilte. Maar wie het geklets of 45 geschuif met stoelen bij het café om de hoek of de buurman hinderlijk

vindt, heeft wel behoefte aan stilte. De stedeling die voor zijn rust naar het platteland verhuist, komt 50 bedrogen uit. Hij klaagt over tractoren die langskomen en dat lawaai past niet in het beeld dat hij heeft van het rustige platteland. In een dorp is het dus niet per definitie stiller dan in 55 de stad. Vreemd genoeg kan het op sommige plekken in de stad zelfs stiller aanvoelen. Dat komt niet doordat het in een binnentuin achter een drukke winkelstraat zo muisstil is. 60 Maar het contrast tussen beide plekken is zo groot dat we de binnentuin als stil ervaren, zelfs als op de achtergrond het geluid van scooters, voetstappen en een tram nog hoorbaar is. 65

(4) De hoeveelheid geluid neemt alleen maar toe, constateert het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). Dat komt door de 70 toegenomen mobiliteit en infrastructuur²⁾ in ons land. Geluidshinder veroorzaakt onrust en stress en dat is niet goed voor de gezondheid. Daarom heeft de overheid in 2008 75 stiltegebieden aangewezen. Het is de bedoeling dat het daar zo stil is, dat de mensen er intens kunnen genieten van stilte en rust.

(5) Wie echter op zoek is naar echte 80 stilte kan het beste afdalen in de krater van een uitgedoofde vulkaan. Daar zit je binnen een gigantische geluidswal die geluiden van buiten weert en op de kraterbodem gebeurt 85 praktisch niets wat luchtrillingen opwekt die voor ons hoorbaar geluid veroorzaken. Daar kun je dus even lekker bijkomen in de ultieme stilte. Maar zo prettig blijkt dat ook weer 90 niet te zijn!

(6) "Zodra het voor ons gehoor doodstil is, gaan we toch geluid horen",

zegt Frits van den Berg. “Dat klinkt vaak als laag gebrom. We horen een 95 brom die alleen in ons hoofd bestaat, een fantoomgeluid. Het bestaat niet echt, het is zelfs niet het geruis van ons bloed of oorsuis. Als mensen dat fantoomgeluid waarnemen, ervaren 100 ze dat meestal als zeer onprettig. Dat komt doordat het nergens mee te vergelijken is en onbekend is. Actieve zenuwcellen vangen normalerwijze geluid op en duiden de 105 afkomst. Als er sprake is van patroonherkenning, dat wil zeggen dat de bron van het geluid herkend wordt en geen gevaar oplevert, krijgen we het sein ‘veilig’ door in 110 onze hersenen.”

(7) Dat is natuurlijk ook de reden dat de mens kan horen: zo weten we of we veilig zijn. Dat gebeurt onbewust. Sommige mensen kunnen bijvoor115 beeld prima met een muziekje op de achtergrond werken. Er is dan weliswaar geluid, maar dat is niet gevaarlijk. En zelfs bij heftige geluiden kunnen we soms gerust zijn. 120 De geluiden van het schudden en knarsen van een trein ervaren we niet als bedreigend. Daarom beoordelen we het niet als lawaai en kunnen veel mensen prima slapen in 125 een rijdende intercity. Als geluid dreigend is, kunnen we maatregelen treffen. Je steekt de straat bijvoorbeeld niet over omdat je, ook zonder om je heen te kijken, al hoort dat er 130 een auto aankomt.

(8) De stilte die we vooral als prettig ervaren, is te vinden in de natuur. De aanwezigheid van water, gras en ander groen roept een stilte op die 135 niet zozeer van buitenaf, maar van binnenuit komt. Zelfs als het strikt genomen niet echt helemaal stil is. Omdat je in een rustige omgeving

bent, met weinig prikkels, ervaar je 140 stilte en kom je toch tot rust.
*Naar een artikel van Maartje de Gruyter,
Quest psychologie, 01/2011*

noot 1 GGD: Gemeentelijke of
Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
noot 2 infrastructuur: het totaal van
voorzieningen zoals (spoor)wegen, vliegvelden
en havens

Tekst 2

Fietsers en wandelaars op pad

(1) Ruim anderhalf miljoen bezoekers komen jaarlijks naar het Dwingelderveld,

het grootste, aaneengesloten natteheidegebied van Noordwest-5 Europa. Volgens André Donker van Natuurmonumenten kan dat bezoekersaantal best nog groeien tot twee miljoen. Marloes Bernds van Staatsbosbeheer voegt daaraan toe: 10 “We hebben gekozen voor een mensinclusieve natuur in plaats van een mens-exclusieve natuur.” Beide organisaties streven er dus naar de Nederlandse natuur zo toegankelijk 15 mogelijk te maken voor het grote publiek.

(2) Dat heeft nogal wat consequenties, bijvoorbeeld voor de inrichting van de natuurgebieden. Om de 20 diverse kwaliteiten van elk gebied tot hun recht te laten komen en de natuur én de mens ruimte te geven, is gekozen voor ‘zoning’. Daarbij wordt het beschermd landschap 25 opgedeeld in zones. In elke zone wordt de nadruk gelegd op een bepaalde eigenschap. Zo krijgt in het ene gebied de toegankelijkheid voor recreanten sterke aandacht, terwijl in 30 een ander gedeelte weer de landschappelijke waarde wordt benadrukt. Van deze werkwijze weet André Donker alles af. “Ons voornaamste aandachtspunt blijft de 35 natuur, maar dat is niet waarvoor de meeste bezoekers komen. Die komen voor de ruimte, het decor en de frisse neus. Je moet dus in en aan de randen van de natuur voor40 zieningen voor de mensen treffen, zonder dat de kwetsbare natuur

eronder lijdt.”

(3) Zoning, daar zijn allerlei middelen voor. Donker spreekt over 45 de ‘gouden driehoekscombinatie’ van

het bezoekerscentrum, de schaapskooi en het theehuis. Deze trekpleisters liggen aan de randen van het gebied. Van daaruit zijn er 50 kortere wandelroutes. Bij het bezoekerscentrum is een miniatuurversie

aangelegd van het natuurgebied.

Hier kunnen kinderen schepnetjes huren om kikkervisjes te 55 vangen. Zo zijn ze vaak al anderhalf uur zoet met de natuur, zonder dat ze in het gebied zelf zijn geweest.

(4) Een tactiek om enerzijds zoveel mogelijk bezoekers te trekken en 60 anderzijds het gebied te ontlasten, is het betrekken van de omgeving bij het park. Donker: “Bij de dorpen in de omgeving zouden mensen hun auto kunnen parkeren. Daar kun je de 65 horeca onderbrengen. De mensen komen ook voor dat terrasje op het dorpsplein. Verder kunnen ze dan in de dorpen fietsen huren om het park te bezoeken. Dat is voor iedereen 70 goed: voor de omgeving, voor de ondernemers, voor de natuur.”

(5) “Je kunt de natuur niet afsluiten voor mensen”, zegt Eric Wanders van Staatsbosbeheer. “Dat is net 75 zoiets als de zon uitzetten. Maar op sommige plekken hebben we de natuur juist te toegankelijk gemaakt, door het aanleggen van paden, dijkjes en bruggetjes. De Neders0

landse natuur is van huis uit niet zo toegankelijk; het is namelijk grotendeels

moerasnatuur. Die ontoegankelijkheid zou weer maatgevend moeten zijn. Aan de randen kan een 85 groot deel van de recreatie plaatsvinden,

terwijl dieper in de gebieden de toegankelijkheid weer moet

worden bepaald door de natuur zelf.”

(6) Hij voegt daar verder aan toe:
90 “De Wieden Weerribben, een ander
natuurgebied, is eigenlijk een
zoetwatermoeras.

Dat zou dichtgroeien
als je niets zou doen. Nu wordt dat
open gehouden. Daardoor is de
95 recreatiedruk zo groot dat de
moerasvogels er last van hebben.
Die kijken voor de bezoeker. Laat
maar een aantal vaargeulen
dichtgroeien.

Dan ontnem je niemand
100 het recht om er te komen, maar je
maakt het wel moeilijker.” Wanders
vindt dat dat ook zou moeten
gebeuren in de Biesbosch. “Daar
worden nu de bomen weggehaald die
105 de krekken blokkeren. Als je dit niet
doet, wordt de Biesbosch een haast
ondoordringbare wildernis. Alleen de
echt gemotiveerde natuurliefhebber
komt dan op die plekken.”

110 **(7)** Marloes Berndsen van
Staatsbosbeheer
weet nog wel een paar
trucjes. “Het introduceren van
eenrichtingsverkeer
op een pad. Mensen
storen zich in de natuur aan tegen¹¹⁵
liggers. Als ze achter elkaar aan
lopen, hebben ze het idee dat het
minder druk is. Dieper in de gebieden
kun je de paden er gewoon ook
uithalen.

Maar zelfs wanneer je een pad
120 ‘laarzenpad’ noemt, schrikt dat al
veel mensen af. Tot slot kun je
sommige paden ook gewoon niet
meer onderhouden, dan loopt er
binnen de kortste keren een andere
125 groep mensen.”

(8) Een recent onderzoek van het
Wageningse onderzoeksinstituut
Alterra onderscheidt vijf groepen
bezoekers met verschillende
130 motieven om de natuur in te gaan:
35 procent van de bezoekers wil ‘er

even uit’, 30 procent zoekt
‘gezelligheid’,
15 procent is ‘geïnteresseerd
en wil iets leren’, 10 procent zoekt
135 ‘wildernis’ en 10 procent komt om te
sporten.

(9) Berndsen: “We richten ons
nadrukkelijk op de gezelligheidszoeker.
In de omgeving van Rotter¹⁴⁰
dam wil 50 procent van de mensen
naar de natuur voor de gezelligheid.
Dus moet er meer ‘recreatiegroen’
dicht bij de stad komen. Een voorbeeld
daarvan is het Gagelbos bij
145 Utrecht, dat grenst aan de wijk
Overvecht. Wij hebben dit altijd
beheerd als natuurgebied. Nu
hebben we het meer voor recreanten
ingericht met horeca, bankjes, pick-
150 nickplekken en een speelweide.
Achter het Gagelbos zit nog een
kwetsbaar, waardevol moerasgebiedje.
Dat gebiedje hebben we
juist wat minder uitnodigend
155 gemaakt. Dat past helemaal in het
beleid van differentiatie.”

(10) Eduard Habets,
Natuurmonumentenbeheerder
van de Limburgse
Brunsummerheide, kent de
160 verschillende gebruikersgroepen
maar al te goed. Ze variëren van
hondenuitlaters, mountainbikers en
illegale motorcrossers tot de ware
natuurkenners. Ook hij haalt alle
165 trucs uit de kast om die groepen uit
elkaar te houden en kwetsbare
gedeelten te sparen. Dat valt nog niet
mee. “Want”, zegt Habets, “wij zitten
midden in een stedelijk gebied.” Maar
170 het zoneren werkt, is zijn ervaring.
“In het kwetsbare gedeelte komen nu
minder mensen, omdat we andere
gedeelten nadrukkelijker hebben
opengesteld. De kwaliteit van het
175 gebied is toegenomen, terwijl er
toch
meer bezoekers zijn.”

*Naar een artikel van Caspar Janssen,
de Volkskrant, 7 juli 2010*